

УДК [371.134:6(07)]+004

С.І. Ткачук, м. Умань, Україна / S. Tkachuk, Uman, Ukraine
e-mail: stanislav66-66@mail.ru

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. В статті розкриваються педагогічні умови формування готовності сучасного вчителя трудового навчання до використання інформаційних технологій. Розкрито сутність поняття «педагогічні умови» з позиції різних дослідників. Визначено місце інформаційних технологій на уроках трудового навчання в загальноосвітніх навчальних закладах та в професійній підготовці майбутніх учителів трудового навчання. Акцентовано увагу на організації професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання у вищих навчальних закладах, її пріоритетах. Звертається увага на основні структурні елементи змісту освіти майбутніх фахівців освітньої галузі «Технологія».

Ключові слова: педагогічні умови, професійна підготовка, вчитель трудового навчання, інформаційні технології.

Pedagogical conditions of formation of readiness modern teacher training for employment information technology

Annotation. In this article pedagogical conditions of formation of readiness of the modern labor training teachers to use information technology. The essence of the concept of «teaching conditions» from the perspective of various researchers. The place of information technology in the classroom of labor education in schools and the training of future teachers of labor studies. The attention to vocational training for future teachers of labor studies at higher educational institutions and its priorities. Attention is drawn to the main structural elements of the content of education of future professionals educational field «Technology».

Keywords: pedagogical conditions, training, labor teacher education, information technology.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Нинішній стан соціально-економічного розвитку українського суспільства зумовлює необхідність підготовки освічених, моральних, мобільних, конструктивних і практичних людей, здатних до співпраці, міжкультурної взаємодії, які мають глибоке почуття відповідальності за долю країни, утвердження її як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. Освіта є основою розвитку особистості, її інтелектуального багатства, запорука майбутнього України. Провідна роль у цьому процесі належить учителеві.

До пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку суспільства належить модернізація системи вищої освіти України відповідно до національних потреб і тенденцій євроінтеграції з метою вдосконалення особистісно-професійної підготовки фахівців, зокрема майбутніх учителів технологій, здатних компетентно виконувати багатофункціональну педагогічну діяльність.

Професійна підготовка майбутніх учителів трудового навчання є необхідною передумовою їх становлення як професіоналів – соціально компетентних, психологічно зрілих особистостей, що володіють сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями та високою фаховою майстерністю, сучасним світоглядом, потребою розширювати і поглиблювати власну компетентність з освітньої галузі «Технологія». Євроінтеграція зумовлює необхідність усвідомлення й вироблення нових теоретичних засад для змін та забезпечення ефективного функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів, зокрема, трудового навчання.

Сьогодні ми маємо чітко окреслену законодавчу базу вищої освіти: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту» та Національна доктрина розвитку освіти в Україні, в яких відображено тенденції оновлення змісту, форм та методів професійної підготовки педагогічних працівників на основі прогресивних концепцій та запровадження інформаційних технологій.

Сучасним загальноосвітнім навчальним закладам потрібні педагоги, які своїми професійними й людськими якостями відповідають високим вимогам, що їх ставить сьогодні до системи виховання й освіти суспільство. Специфіка навчання майбутніх учителів трудового навчання потребує об'єднання вмінь, навичок трудової діяльності з формуванням досить високого рівня освіченості студентів, здатності розуміти суспільні цінності, формування патріотизму, технологічної культури. Їхня професійна підготовка має бути спрямована на підготовку підростаючого покоління до життя та співпраці в нових соціальних та умовах ринку праці. Відповідно, високий рівень вимог суспільства і розвитку педагогічної науки в нашій державі зумовлює необхідність вдосконалювати професійну підготовку вчителів трудового навчання.

Аналіз наукової літератури свідчить, що проблема формування готовності студентів, майбутніх вчителів трудового навчання, до застосування сучасних інформаційних технологій потребує додаткового опрацювання, а наявні розробки з цих питань – удосконалення і відповідного поліпшення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми.

Різні аспекти проблеми професійної підготовки вчителів трудового навчання знайшли своє відображення в історії педагогічної думки та

набувають особливої актуальності й розробляються у багатьох напрямках на сучасному етапі. Науковою базою для її вивчення є фундаментальні роботи П. Атутова, П. Андріанова, С. Батишева, Р. Гуревича, Г. Левченка, О. Коберника, В. Мадзігона, В. Сидоренка, Д. Тхоржевського.

Теоретико-методичні засади професійної підготовки вчителя трудового навчання розглянуті в дослідженнях А. Вербицького, А. Грітченка, О. Коберника, Г. Левченка, В. Мадзігона, В. Сидоренка, А. Терещука, Г. Терещука, О. Торубари, С. Ящука та ін.,

Формулювання мети статті (постановка завдання). Метою статті є розгляд проблем підготовки сучасного вчителя трудового навчання, зокрема, педагогічних умов формування готовності його до використання інформаційних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Освітня діяльність у XXI ст. відбувається в надзвичайно насиченому інформаційному полі. В умовах інформатизації суспільства педагогічні працівники мають проектувати та втілювати нові освітні програми, що враховують останні наукові досягнення, систематично самовдосконалюватися, постійно актуалізувати свої знання, оновлювати форми, методи та засоби роботи. Інформатизація освіти – це не лише зміна технічної озброєності педагогічної праці, це зміна всього комплексу поглядів і підходів педагога, його готовності передавати свої знання і досвід. Це формування педагогічної культури нового типу, яка потребує оновлення змісту освіти, підходів і методів, організаційних форм професійної підготовки. Інформатизація діяльності педагога передбачає використання в навчально-виховному процесі інноваційних засобів навчання, зокрема комп'ютерної та телекомунікаційної техніки, з метою раціонального й інтенсивного процесу формування знань, умінь і навичок, передачі, комутації та переробки навчально-методичної інформації [4].

Важлива роль у процесі створення й використання інформаційних технологій належить системі освіти. У Державному стандарті базової й повної середньої освіти зазначається, що через зміст освітньої галузі «Технологія» забезпечується ознайомлення учнів з місцем і роллю інформаційно-комунікаційних технологій у сучасному виробництві, науці, повсякденному житті та їх підготовка до раціонального використання комп'ютерних засобів при розв'язанні задач, пов'язаних з опрацюванням інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, поданням, передаванням [6]. Це завдання покладено саме на вчителя трудового навчання, який повинен сам досконало володіти інформаційними технологіями. Для цього необхідно відкоригувати підготовку майбутніх учителів трудового навчання з інформатики, додавши до неї більш ґрунтовну прикладну підготовку в межах указанного вище

завдання. Особливо необхідно звернути увагу в цій підготовці вчителя трудового навчання на вміння вести ним пошук інформації, обробляти й систематизувати її. У якості прикладного характеру знань і умінь з інформатики вчителі трудового навчання повинні вміти створювати банк даних з різноманітними проектними роботами, працювати з технічною документацією на комп'ютері, вміти робити креслення та розрахунки з використанням комп'ютерних програм. Крім того, сучасне навчання вже досить важко уявити без інформаційних технологій, які дозволяють використовувати текст, графіку, відео й мультимедію в інтерактивному режимі й тим самим розширюють галузі застосування комп'ютера в навчальному процесі. Тому вчителю трудового навчання необхідно навчитися володіти засобами мультимедіа і, крім того, навчитися готувати та створювати мультимедійні продукти.

Ефективність застосування інформаційних технологій при вивченні будь-якої дисципліни залежить від педагогічних умов, реалізація яких дозволяє досягти максимального освітнього ефекту при найменших витратах матеріальних засобів і духовних сил.

Термін «умова» – філософська категорія, яка виражає відношення предмета до явищ які його оточують і без яких він існувати не може. Сам предмет виступає як щось зумовлене, а умови – як зовнішнє до нього розмаїття об'єктивного світу вони становлять те середовище, обстановку, у якій явище або процес виникають, існують та розвиваються» [8, с. 427].

Стосовно процесу навчання умови можуть розглядатися як необхідні обставини, які зумовлюють його, надають йому постійного розвитку, руху у бажаному напрямку, що й становить сутність дидактичних умов.

Отже, результати комплексного аналізу дозволяють зробити висновок, що поняття «умова» є загальнонауковою, а його суть у педагогічному аспекті може бути охарактеризована декількома положеннями:

1. Умова є сукупність причин, обставин, яких-небудь об'єктів тощо.
2. Позначена сукупність впливає на розвиток, виховання і навчання людини.
3. Вплив умов може прискорювати або уповільнювати процеси розвитку, виховання і навчання, а також впливати на їх динаміку і кінцеві результати.

У сучасних дослідженнях поняття «умова» використовується досить широко при характеристиці педагогічної системи. При цьому учені, спираючись на різні ознаки, виділяють різні групи умов. Так, Ю. Бабанський по сфері дії виділяє дві групи умов функціонування педагогічної системи: зовнішні (природно-географічні, громадські, виробничі, культурні, середовища мікрорайону) і внутрішні

(навчально-матеріальні, морально-психологічні, естетичні) [7].

Аналіз позицій різних дослідників відносно визначення поняття «педагогічні умови» дозволяє виділити ряд положень, важливих для нашого розуміння цього феномену:

1) умови виступають як складовий елемент педагогічної системи (і цілісного педагогічного процесу загалом);

2) педагогічні умови відображають сукупність можливостей освітнього (цілеспрямовано конструйовані заходи дії і взаємодії суб'єктів освіти: зміст, методи, прийоми і форми навчання і виховання, програмно-методичне оснащення освітнього процесу) і матеріально-просторового (учбові і технічне устаткування, природно-просторове оточення освітньої установи і так далі) середовища, що впливають позитивно або негативно на її функціонування;

3) у структурі педагогічних умов є присутніми як внутрішні (що забезпечують дію на розвиток особової сфери суб'єктів освітнього процесу), так і зовнішні (сприяючи формуванню процесуальної складової системи) елементи;

4) реалізація правильно вибраних педагогічних умов забезпечує розвиток і ефективність функціонування педагогічної системи. Отже, ми розглядаємо педагогічні умови як один з компонентів педагогічної системи, що відбиває сукупність можливостей освітнього і матеріально-просторового середовища, що впливають на особовий і процесуальний аспекти цієї системи і що забезпечують її ефективне функціонування і розвиток.

Ретельний аналіз психолого-педагогічної літератури, вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду переконали нас в тому, що дидактичні умови навчання студентів вищих навчальних, зокрема, педагогічних закладів, були предметом вивчення багатьох науковців (П. Гевал, Р. Гуревич, О. Худобець), що займалися проблемами дидактики. Однак варто зазначити, що серед них немає однотайності, цілісності в поглядах на деякі аспекти навчання, зокрема використання в навчальному процесі вищої школи інформаційних технологій.

Так, одні науковці (П. Гевал) вважають, що досягти успіху у використанні інформаційних технологій на заняттях при вивченні педагогічних дисциплін можна за таких умов-завдань:

- формування психолого-педагогічної готовності колективу до використання персональних комп'ютерів у навчальному процесі;

- при наявності необхідних умінь і навичок володіння комп'ютером у межах комп'ютерної навчальної програми з предметів;

- створення певної методики проведення комп'ютерно орієнтованих занять та впровадження її в навчальний процес;

- розробки й апробації комп'ютерних навчальних програм [1].

- Інші (О. Худобець) виділяють такі дидактичні умови, що пов'язані із застосуванням інформаційних технологій:

- комп'ютерна програма повинна бути зрозумілою як викладачеві, так і студентам; інформація, що виноситься на екран, повинна сприйматися однозначно; керування програмою має бути максимально простим;

- викладач повинен мати можливість компанувати матеріал на свій розсуд і під час підготовки до лекцій або практичних занять займатися творчістю, а не запам'ятовуванням того, у якому порядку буде виводитися інформація;

- центральною фігурою процесу навчання є і залишається викладач, однак він має визначити дидактичну роль і місце комп'ютера в навчальному процесі;

- головним завданням застосування будь-яких нових технологій, зокрема і інформаційних, є надання викладачеві й студентів права вільного вибору форм й методів роботи, полегшення процесу передачі знань, формування вмінь і навичок;

- комп'ютер доповнює, а не замінює традиційні навчальні посібники [10].

Варто зазначити, що численні дослідження проблеми використання інформаційних технологій як засобу отримання студентами знань із різних предметів переконують у тому, що принципи побудови та створення інформаційних програм повинні відповідати вимогам, що висуваються до методичних посібників узагалі, і відповідати загальнодидактичним принципам навчання: науковість, доступність, систематичність, зв'язок із практикою, свідомість і активність студентів, наочність, міцність засвоєння, індивідуалізація навчання.

Чинні сучасні програми є певною мірою не досконалими, оскільки кожен викладач сам розробляє і застосовує комп'ютерно орієнтовані дидактичні матеріали. Це дозволяє нам виділити першу педагогічну умову застосування інформаційних технологій у навчальному процесі – розробка й апробація комп'ютерних навчальних програм з певної дисципліни.

Для реалізації цієї умови ми пропонуємо таку схему створення педагогічних програмних засобів (ППЗ):

- визначення тематичного спрямування ППЗ, узгодження його з чинною навчальною програмою;

- змістовне наповнення ППЗ;

- визначення структурної побудови ППЗ;

- опрацювання інформаційного наповнення, подання його в електронному вигляді;

- розробка покадрового сценарію;

- комп'ютерна реалізація сценарію;

- контрольний перегляд та доопрацювання створеного ППЗ.

Проведений нами теоретичний аналіз проблеми дозволив визначити поняття «педагогічні умови», а також довести, що функціонування процесу навчання за профілем «Автосправа» із застосуванням інформаційних технологій буде більш ефективним за таких педагогічних умов:

- розробка й апробація комп'ютерних навчальних програм з певної дисципліни;
- урахування рівня відповідності програмного забезпечення (ППЗ) загальнодидактичним вимогам і вимогам методики навчання конкретної навчальної дисципліни;
- урахування дидактичних можливостей інформаційних технологій як засобу активізації навчально-пізнавального процесу;
- різноманітність інформаційних засобів;
- спеціальна підготовка викладача до застосування інформаційних технологій.

На нашу думку, широке впровадження у навчальний процес вищого педагогічного закладу інформаційних технологій ефективно сприяє професійній підготовці майбутнього вчителя, підвищенню рівня його компетентності, конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг. Саме тому наші подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на пошук найбільш продуктивного інформаційного обслуговування потреб людини в навчально-педагогічному процесі. Успішне розв'язання цієї проблеми можливе шляхом розробки та впровадження електронних підручників із мультимедійною складовою.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже,

потреба у висококваліфікованих педагогічних кадрах освітньої галузі «Технологія» зумовлює необхідність удосконалення їх професійної підготовки в умовах навчання у вищих педагогічних закладах.

Аналіз теоретичних надбань з проблеми підготовки сучасного вчителя трудового навчання показав, що багато її аспектів є актуальними й опрацьовуються в психолого-педагогічній літературі. Про значущість цієї проблеми йдеться у працях багатьох дослідників.

Орієнтація на сучасні вимоги до підготовки фахівців освітньої галузі «Технологія» призводить до суттєвих змін змістової і процесуальної складових підготовки сучасних учителів трудового навчання, несе за собою модернізацію традиційної системи їх підготовки, розробку та реалізацію нової методичної системи, що має ґрунтуватися на теоретично й експериментально обґрунтованих положеннях та бути закріпленою у відповідних нормативних документах.

Таким чином, готовність сучасного вчителя трудового навчання до роботи з інформаційно-комунікаційними ресурсами є складним феноменом. Від рівня їх сформованості залежить успішність виконання, поряд із традиційними, нових функцій, що зумовлені інформатизацією суспільства; ефективність створення вчителем сучасного відкритого навчального середовища; правильність підбору педагогічно доцільних форм, методів та засобів навчання. Слід також зауважити й на тому, що готовність є результатом професійної підготовки, а відтак, подальшого дослідження потребують організаційно-педагогічні засади її організації

Література:

1. Гевал П. А. Загальні принципи використання комп'ютера на уроках різних типів / П. А. Гевал // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2000. – № 3. – С. 31–34.
2. Грітченко А. Г. Методичні аспекти підготовки вчителя до навчання учнів системі знань сучасного аграрного виробництва / А. Г. Грітченко // Вісник Черкаського університету: Педагогічні науки. – Черкаси, 2008. – Вип. 119. – С. 12–17.
3. Гур'янова О. Зростання вимог до фахової підготовки вчителів технологій та проблема їх забезпечення / Оксана Гур'янова // Наукові записки: Педагогічні науки. – Кіровоград, 2009. – Вип. 87. – С. 68–72.
4. Державна національна програма «Освіта: Україна XXI століття». – К. : І.С.Д., 1994. – 61 с.
5. Державна програма «Вчитель» // Освіта України. – 2002. – 2 квітня. – С. 2–6.
6. Державний стандарт освітньої галузі «Технологія» // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – № 1.
7. Педагогика : учеб. пособие для студ. пед ин-тов / Ю. К. Бабанский, В. А. Сластенин, Н. А. Сорокин и др. ; Под ред. Ю. К. Бабанского. – 2-е изд., доп. и перераб. – М. : Просвещение, 1988. – 479 с.
8. Філософський енциклопедичний словник / [голов. ред. В. І. Шинкарук]. – К. : Абрис, 2002. – 742 с.
9. Хищенко О. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів технологій / Олег Хищенко // Технологічна освіта: досвід, перспективи, проблеми. – 2010. – № 6. – С. 67–74.
10. Худобець О. А. Проблеми та перспективи створення науково-навчальних програм нового рівня / О. А. Худобець // Історія в середніх і вищих навчальних закладах України : Науково-методичний журнал. – 2005. – № 1. – С. 53–55.